

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA BUNGE YA BAJETI

**MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KUHUSU UTEKELEZAJI WA
BAJETI YA WIZARA YA FEDHA PAMOJA NA MAFUNGU YALIYO
CHINI YAKE KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24 PAMOJA NA
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA
2024/25**

Ofisi ya Bunge
S.L.P 941,
41105 Tambukareli,
DODOMA.

04 Juni, 2024

YALIYOMO

1.0. UTANGULIZI	4
2.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI NA MAJUKUMU YA WIZARA YA FEDHA NA OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24	6
2.1. Uchambuzi wa Mafungu.....	7
3.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA FUNGU 45 – OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24	18
3.1. Mwenendo wa Utolewaji wa Fedha kwa Fungu 45	19
3.2. Masuala ya Msingi yaliyobainika katika Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Mdhiliti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.....	20
4.0. UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA YA FEDHA PAMOJA NA OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/25	23
4.1. Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mafungu nane ya Wizara ya Fedha kwa Mwaka wa Fedha 2024/25.....	23
4.1.1. Uchambuzi wa Baadhi ya Mafungu	24
4.2. Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka wa Fedha 2024/25.....	26
4.2.1. Uchambuzi wa Maombi ya Fedha kwa Ofisi ya Mdhiliti na Mkaguzi Mkuu kwa Mwaka wa Fedha 2024/25	29
4.2.2. Maombi ya Fedha ya Wizara ya Fedha pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka wa Fedha 2024/25	30

5.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI.....	31
5.1. Uteuzi wa Wajumbe katika Bodi ya Rufani za Kodi (TRAB) 31	
5.2. Kuboresha Sheria ya Usimamizi wa Kodi ili kuweka ukomo wa muda kwa Kamishina wa Mamlaka ya Mapato Tanzania kuwasilisha Taarifa za Malalamiko ya kodi kwa Ofisi ya Msuluhishi	32
5.3. Serikali kuzitaka Taasisi zote za Fedha kutoa Taarifa za Miamala Shuku kwa Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu (FIU) 33	
5.4. Kutoza Kodi ya Ongezeka la Thamani kwa kiwango cha Asilimia 0 kwa Dhahabu zinazonunuliwa na Benki Kuu ya Tanzania	34
5.5. Serikali kuhimiza kupunguza matumizi ya Fedha Taslimu (Cashless).....	36
5.6. Benki Kuu kuharakisha Mfumo wa Kufuatilia Mapato yanayotokana na Mauzo ya bidhaa na huduma nje ya nchini pamoja na Malipo yanayotokana na mauzo hayo.	37
5.7. Serikali Kupunguza Gharama za Miamala katika Mfumo wa Malipo Madogo na ya Papo kwa Papo (TIPS)	37
5.8. Mapendekezo ya Mawanda ya ukaguzi kwa Ofisi ya CAG. 38	
5.9. Usimamizi wa Sekta ya huduma ndogo za Fedha nchini...	39
6.0. HITIMISHO	41

**MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KUHUSU UTEKELEZAJI
WA BAJETI YA WIZARA YA FEDHA PAMOJA NA MAFUNGU
YALIYO CHINI YAKE KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24 PAMOJA
NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA
FEDHA 2024/25**

1.0. UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 118 ya Kanuni za Bunge Toleo la Februari, 2023 naomba kuwasilisha utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Fedha kwa mwaka wa fedha 2023/24 na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya mafungu 8 ya Wizara pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka wa fedha 2024/25.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kifungu cha 9(a) cha Nyongeza ya Nane cha Kanuni za Kudumu za Bunge kinaipa Kamati ya Bunge ya Bajeti jukumu la kuisimamia Wizara ya Fedha pamoja na Taasisi zilizopo chini yake. Vilevile, kifungu cha 9(1)(c) cha Sheria ya Bajeti Sura ya 439 kinaipa Kamati ya Bunge ya Bajeti jukumu la kupitia na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bunge ya Bajeti imechambua Mafungu nane (8) ya Wizara ya Fedha pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, na kujiridhisha kwamba mapendekezo ya Bajeti kwa mwaka wa Fedha 2024/2025 kama ilivyowasilishwa na Mtoa Hoja, yanafaa kujadiliwa na kuridhiwa na Bunge. Mafungu hayo ni kama ifuatavyo: -

- i. **Fungu 001** – Deni la Serikali
- ii. **Fungu 006** – Idara ya Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali

- iii. **Fungu 010** – Tume ya Pamoja ya Fedha
- iv. **Fungu 013** – Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu
- v. **Fungu 021** – Hazina
- vi. **Fungu 022** – Huduma za Mfuko Mkuu
- vii. **Fungu 023** – Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali
- viii. **Fungu 045** – Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi
- ix. **Fungu 050** – Wizara ya Fedha

Mheshimiwa Spika, hivyo, Taarifa hii inayowasilisha leo imejielekeza katika maeneo makuu matatu ambayo ni: -

- i. Mapitio ya Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Fedha, Mafungu yaliyo chini yake pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka wa fedha 2023/24;
- ii. Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Wizara ya Fedha, Mafungu yaliyo chini yake pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka wa fedha 2024/25; na
- iii. Maoni na Mapendekezo ya Ujumla ya Kamati.

2.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI NA MAJUKUMU YA WIZARA YA FEDHA NA OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Fedha ina jumla ya Mafungu 8 pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi fungu 45. **Jedwali namba 1** linaonyesha mwenendo wa utekelezaji wa bajeti za mafungu yote yaliyo chini ya Wizara ya Fedha hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2024

Jedwali Na. 1. Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Fedha Mafungu 8 kwa mwaka 2023/24

Fungu	Bajeti iliyoidhinishwa 2023/24	Fedha zilizotolewa hadi Aprili, 2024	Asilimia ya Bajeti Iliyoidhinishwa
001. Deni la Serikali			
Matumizi mengineyo	10,480,130,968,000	8,853,939,090,000	84.48
006. Idara ya Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali			
Mishahara	1,948,234,000.00	1,468,447,400.00	75.37
Matumizi mengineyo	9,724,229,733.33	6,215,343,914.12	63.92
Maendeleo Ndani	875,750,000.00	360,000,000.00	41.12
Maendeleo Nje	-	-	
Jumla Ndogo	12,548,213,733.00	8,043,791,314.12	64.10
010. Tume ya Pamoja ya Fedha			
Mishahara	813,300,000	581,201,460.00	71.46
Matumizi mengineyo	2,650,549,000	2,010,405,357.20	75.85
Jumla Ndogo	3,463,849,000	2,591,606,817.20	74.82
013. Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu			
Matumizi mengineyo	3,861,365,000	3,090,748,912.07	80.04
Maendeleo Ndani	-		
Maendeleo Nje	455,000,000	0.00	0.00
Jumla Ndogo	4,316,365,000	3,090,748,912.07	71.61
021. Hazina			
Mishahara	1,609,987,716,000	276,201,368,590.52	17.16

Fungu	Bajeti iliyoidhinishwa 2023/24	Fedha zilizotolewa hadi Aprili, 2024	Asilimia ya Bajeti Iliyoidhinishwa
Matumizi mengineyo	724,516,334,000	1,106,818,202,793.41	152.77
Maendeleo Ndani	457,553,092,000	361,942,787,399.55	79.10
Maendeleo Nje	33,294,058,000	6,828,661,345.85	20.51
Jumla Ndogo	2,825,351,200,000	1,751,791,020,129.33	62.00
022. Huduma ya Mfuko Mkuu			
Mishahara	13,065,211,000	8,913,119,318.70	68.22
Matumizi mengineyo	2,296,006,721,075	1,597,458,524,375.00	69.58
Jumla Ndogo	2,309,071,932,075	1,606,371,643,693.70	69.57
023. Idara ya Mhasibu Mkuu			
Mishahara	7,157,764,000.00	5,675,952,301	79.29
Matumizi mengineyo	57,796,726,925.44	44,921,195,236.85	77.72
Maendeleo Ndani	1,880,000,000.00	1,214,160,000	64.58
Maendeleo Nje	-	-	
Jumla ndogo	66,834,490,925.44	51,811,307,538	77.52
50. Wizara ya Fedha			
Mishahara	58,240,283,129	42,508,114,810	72.98
Matumizi mengineyo	67,565,953,217	52,542,709,833	77.77
Maendeleo Ndani	27,969,087,000	16,969,872,092	60.67
Maendeleo Nje	33,041,720,251	-	0
Jumla Ndogo	186,817,043,597	112,020,696,735	59.96
Jumla Kuu	15,888,534,062,330.80	12,389,659,905,139.40	77.98

Chanzo: Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Serikali

2.1. Uchambuzi wa Mafungu

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24 mafungu 8 ya Wizara ya Fedha yaliidhinishwa na Bunge jumla ya **shilingi 15,888,534,062,330.80**. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2024 jumla ya **shilingi**

12,389,659,905,139.40 zilipokelewa sawa na **asilimia 77.98** ya bajeti iliyoidhinishwa, kati ya fedha hizo, **shilingi 8,853,939,090,000** ni kwa ajili ya kugharamia deni la Serikali, **shilingi 335,348,203,880.22** ni kwa ajili ya mishahara na **shilingi 2,813,057,130,421.65** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo. Aidha kwa upande wa fedha za maendeleo **shilingi 387,315,480,837.40** zilitolewa, kati ya fedha hizo **shilingi 380,486,819,491.55** ni fedha za ndani na **shilingi 6,828,661,345.85** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa Mafungu yote 8 na masuala yafuatayo yalibainika:-

2.1.1. Fungu 01 – Deni la Serikali

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Fungu hili liliidhinishwa **shilingi 10,480,130,968,000** kwa ajili ya kulipa deni la Serikali. Kati ya kiasi hicho, **shilingi 6,059,835,157,000** ni kwa ajili ya kulipa deni la ndani lililoiva, **shilingi 4,401,797,890,000** ni kwa ajili ya kulipa deni la nje lililoiva. Aidha, kiasi cha **shilingi 18,327,921,000** ni kwa ajili ya kusimamia deni la Serikali na **shilingi 170,000,000** ni kwa ajili ya matangazo ya minada ya kuuza dhamana za Serikali.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Aprili 2024, **shilingi 8,853,939,090,000** zimetolewa sawa na **asilimia 84.48** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya kiasi hicho **shilingi 3,919,281,144,000** zimetumika kulipa deni la nje, **shilingi 4,922,052,257,000** zimetumika kulipa deni la ndani, **shilingi 12,512,145,000** zimetumika kusimamia deni na **shilingi 93,544,000** zimetumika

kwa ajili ya matangazo ya minada ya kuuza dhamana za Serikali.

2.1.2. Fungu 06 – Idara ya Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24 Fungu hili kabla ya uhamisho liliidhinishiwa kutumia jumla ya **shilingi 10,948,899,733.33**. Fungu hili liliongezewa fedha na kufanya bajeti yake baada ya uhamisho kuwa **shilingi 12,548,213,733.00** na kati ya fedha hizo, **shilingi 1,948,234,000.00** ni kwa ajili ya mishahara, **shilingi 9,724,229,733.33** kwa ajili ya matumizi mengineyo na **shilingi 875,750,000** ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya **shilingi 8,043,791,314.12** zimetolewa sawa na **asilimia 64.10** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **shilingi 1,468,447,400** ni kwa ajili ya mishahara, **shilingi 6,215,343,914.12** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo na **shilingi 360,000,000** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba Fungu hili limekuwa likikabiliwa na changamoto ya upungufu wa wakaguzi wa ndani 916, pamoja na bajeti ndogo ikilinganishwa na majukumu yake ambayo ni kukagua matumizi na mapato ya Serikali na kusimamia vitengo vya ukaguzi wa ndani wa Serikali. Endapo kitengo hiki kingetengewa bajeti ya kutosha kingesaidia kupunguza hoja za ukaguzi ambazo huwa zinaibuliwa na Mdhibiti na Mkaguzi

Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG). Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kutoa kipaumbele kwa Idara hii kwa kuitengea fedha za kutosha zitakazoweza kuajiri watumishi na kuongeza vitendea kazi.

2.1.3. Fungu 10 - Tume ya Pamoja ya Fedha

Mheshimiwa Spika, Tume ya Pamoja ya Fedha iliidhinishiwa na Bunge jumla ya **shilingi 3,463,849,000** kati ya fedha hizo, **shilingi 2,650,549,000** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo, na **shilingi 813,300,000** ni kwa ajili ya Mishahara. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2024 Fungu hili lilikuwa limepokea jumla ya **shilingi 2,591,606,817.20** sawa na **asilimia 74.82** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha zilizotolewa, **shilingi 581,201,460.00** ni mishahara na **shilingi 2,010,405,357.20** ni fedha za Matumizi Mengineyo.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Ibara ya 134 (1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Tume ya Pamoja ya Fedha inatakiwa kuwa na makamishna wasiozidi saba ambao watateuliwa na Rais, na watakuwa na kazi ya kusimamia Tume kutekeleza majukumu yake kwa kipindi cha miaka mitano. Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba mpaka sasa Tume haina makamishna walioteuliwa. Hatua hii imekuwa ikiathiri utekelezaji wa majukumu yake. Hivyo, Kamati inaishauri Wizara ya Fedha kumshauri Mhe. Rais kuteua Makamishna wa Tume ili ifanye kazi kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

2.1.4. Fungu 13 – Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu (FIU)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24, Fungu 13 liliidhinishiwa kiasi cha **shilingi 4,316,365,000** kwa ajili ya matumizi ya Kawaida na Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **shilingi 3,861,365,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida, na **shilingi 455,000,000** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo. Hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya **shilingi 3,090,748,912.07** zilipokelewa sawa na **asilimia 71.61** ambazo ni fedha za matumizi mengineyo. Mpaka sasa Serikali bado haijatoa fedha za maendeleo. Hivyo, Kamati inaitaka Serikali kutoa fedha za maendeleo kwa ajili ya Fungu hili.

Mheshimiwa Spika, Tanzania ilitakiwa kuwekwa chini ya uangalizi wa Kikosi Kazi cha Kusimamia mwenendo wa kudhibiti Utakatishaji wa Fedha haramu (Financial Action Task Force -FATF) jambo hili lingekuwa na madhara hasi kwa Taifa. Hatua hii inatokana na kasoro zilizobainishwa na Kikosi Kazi hicho kwamba Tanzania ni eneo oevu la kutakatisha fedha. Hivyo, Kitengo hiki kilitengeneza mipango mikakati 21 kwa ajili ya kushughulikia mapendekezo yaliyotolewa na Kikosi Kazi hicho. Hata hivyo, ni mikakati 5 kati ya mipango 21 ndio imefanyiwa kazi. Hivyo, Kamati inaitaka Serikali kuhakikisha inafanyia kazi mikakati iliyobaki ili nchi isiwekwe chini ya uangalizi wa chombo hicho.

a) Serikali Kurasimisha Sekta isiyo Rasmi

Mheshimiwa Spika, sekta isiyo rasmi nchini ni eneo linaloweza kutumika katika ufadhili wa ugaidi na utakasishaji wa fedha haramu. Hivi sasa miamala shuku mingi inatokana na biashara ya kubadilisha fedha za kigeni katika maeneo yasiyo rasmi na hivyo inakuwa vigumu kuweza kufuatilia taarifa zake. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kuongeza kasi katika kurasimisha Sekta isiyo rasmi ambayo inakadiriwa kuwa **asilimia 60** ya uchumi. Hatua hii itasaidia kufuatilia taarifa za miamala shuku kwa ukaribu zaidi na hivyo kudhibiti vitendo vya utakasishaji wa fedha haramu.

2.1.5. Fungu 21 – Hazina

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24, Fungu 21 liliidhinishiwa kiasi cha **shilingi 2,825,351,200,000**. Kati ya fedha hizo **shilingi 2,334,504,050,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **shilingi 490,847,150,000** ni fedha za maendeleo. Hadi kufikia Aprili 2024, Fungu 21 limepokea jumla ya **shilingi 1,751,791,020,129.33** sawa na **asilimia 62**. Kati ya fedha hizo, **shilingi 1,383,019,571,383.93** ni matumizi ya kawaida na **shilingi 368,771,448,745.40** ni fedha za maendeleo.

Mheshimiwa Spika, fungu hili ndilo linasimamia bajeti ya Serikali. Hata hivyo, uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba kifungu cha 41 cha Sheria ya Bajeti Sura ya 439 kinaweka masharti ya uhamisho wa fedha ndani ya Fungu na baina ya Mafungu. Vilevile, Kanuni za Sheria ya Bajeti zimeweka ukomo

usiozidi **asilimia 7** kwa Afisa Masuuli kuhamisha fedha ndani ya fungu na ukomo usiozidi **asilimia 5** ya bajeti ya Serikali kwa uhamisho wa fedha kati ya mafungu. Aidha, Kamati imebaini changamoto kwenye Kanuni hiyo ambayo haijaweka ukomo wa kiasi cha uhamisho ndani ya fungu unaozidi **asilimia 7** ambao Afisa Masuuli anapaswa kuomba idhini kwa Waziri wa Fedha. Kutokuwepo kwa ukomo unaozidi uhamisho wa **asilimia 7** kumefanya Maafisa Masuuli kufanya uhamisho unaohitaji kibali cha Waziri. Jambo hili lina athiri utekelezaji wa baadhi ya shughuli ndani ya Fungu. Aidha, kanuni zinazoweka ukomo zimeweka ukomo wa fedha kuhamishwa bila kuweka ukomo wa fedha kupokelewa.

2.1.6. Fungu 22 – Huduma za Mfuko Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Fungu hili liliidhinishiwa na Bunge kiasi cha **shilingi 2,314,839,338,000**. Kati ya fedha hizo, **shilingi 13,065,211,000** ni kwa ajili ya mishahara ya maafisa wa umma wanaolipwa kupitia Fungu 022, na **shilingi 2,296,006,721,075** ni kwa ajili ya Huduma za Mfuko Mkuu. Hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya **shilingi 1,606,371,643,693.70** zimepokelewa sawa na **asilimia 69.57** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **shilingi 8,913,119,318.70** ni mishahara na **shilingi 1,597,458,524,375** ni matumizi mengineyo. **Mheshimiwa Spika**, Kamati ilipitia utekelezaji na utendaji kazi wa Fungu hili na inaitaka Serikali kushughulikia masuala yafuatayo: -

a) Serikali kurahisisha utaratibu wa Pensheni zinazolipwa kwa Wastaafu kupitia Hazina pamoja na Kuhuisha viwango vyake.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba wastaafu nchini wamekuwa wakikabiliwa na changamoto mbalimbali zikiwemo viwango vya mafao ambavyo haviakisi hali ya sasa ya maisha na kusafiri umbali mrefu kwa ajili ya kufuatilia mafao yao ili kuhakiki nyaraka za taarifa za wastaafu licha ya kuwepo kwa mifumo ya TEHAMA. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kufanya mambo yafuatayo;-

- i. Serikali kuhuisha viwango vya mafao kwa wastaafu ili kuendana na hali halisi ya maisha;
- ii. kuweka vituo vya kufuatilia pensheni katika ngazi za Wilaya ili kusaidia wastaafu kutosafiri umbali mrefu kufuatilia stahiki zao; na
- iii. Kutunza nyaraka zenye taarifa za Watumishi na wastaafu kidijitali ili kuondoa usumbufu kwa watumishi waliostaafu na watakaostaafu.

b) Serikali kufanya tathmini ya mishahara ya Watumishi wa Umma ili iendane na hali ya uchumi.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba watumishi wengi wa Serikali wanalipwa mishahara midogo isiyoendana na kupanda kwa gharama za maisha. Kwa kutambua

suala hili Serikali imekuwa ikiwalipa watumishi posho ili kupunguza ugumu wa maisha. Jambo hili humsaidia mtumishi kwa muda anaokuwa kazini lakini halimsaidii baada ya kustaafu kwa sababu posho hazitumiki katika kukokotoa pensheni. Posho hizo zinaweza kuongezwa ama kupunguzwa wakati wowote. Hivyo, hiki sio chanzo cha uhakika cha mapato kwa mtumishi wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo Kamati inaishauri Serikali kuongeza viwango vya mishahara kwa Watumishi ili kuongeza kiwango cha pensheni watakachopokea pindi wanapostaafu. Aidha, Kamati inashauri Serikali iangalie uwezekano wa kujumuisha kiwango cha posho katika mishahara ya watumishi ili kuongeza kiasi cha pensheni pindi watumishi hao watakapostaafu.

2.1.7. Fungu 23: Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali
Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/24, Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali iliidhinishiwa jumla ya **shilingi 66,834,490,925.44**. Kati ya fedha hizo **shilingi 57,796,726,925.44**, ni kwa ajili ya matumizi mengineyo, **shilingi 7,157,764,000** ni kwa ajili ya mishahara na **shilingi 1,880,000,000** fedha za Maendeleo. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2024 jumla ya **shilingi 51,811,307,538** zimetolewa kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo sawa na **asilimia 77.52**. Kati ya kiasi hicho, **shilingi 5,675,952,301** ni kwa ajili ya mishahara, **shilingi 44,921,195,236.85** ni matumizi mengineyo na

shilingi 1,214,160,000 ni kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, moja ya jukumu linalotekelezwa na Fungu hili ni kusimamia mifumo ya Serikali ya ukusanyaji wa mapato. Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba ukusanyaji wa mapato kwenye Serikali za mitaa umekuwa ukisua sua kutokana na matumizi hafifu ya mifumo na hivyo kusababisha upotevu wa mapato. Hivyo, Kamati inaitaka Serikali kuimarisha Mfumo wa Tausi ili kudhibiti upotevu wa mapato ya Serikali.

2.1.8. Fungu 50: Wizara ya Fedha

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24, Fungu hili liliidhinishiwa jumla ya **shilingi 186,817,043,597**. Kati ya kiasi hicho, **shilingi 125,806,236,346** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **shilingi 61,010,807,251** kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Bajeti ya Fungu hili iliongezeka kwa **shilingi 17,159,149,597** kutokana na uhamisho wa fedha nje ya bajeti ya fungu. Uhamisho huu ulifanyika kwa ajili ya kuwezesha usikilizaji wa mashauri ya kodi, ujenzi wa mfumo mpya wa kielektroniki wa ununuzi wa umma, utekelezaji wa programu ya maboresho ya usimamizi wa fedha za umma, marekebisho ya mishahara na kugharamia malipo ya madai ya fidia.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya **shilingi 112,020,696,734** zimetolewa sawa **asilimia 60**. Kati ya fedha hizo **shilingi 42,508,114,810** ni

mishahara, **shilingi 52,542,709,833** ni matumizi mengineyo na **shilingi 16,969,872,092** ni fedha za ndani za maendeleo. Aidha, fedha za nje za maendeleo hazikutolewa.

3.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA FUNGU 45 – OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 9(1) kipengele (c) cha Sheria ya Bajeti Sura ya 439, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti ina jukumu la kujadili utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo. Katika kutekeleza jukumu hilo Kamati ya Bajeti ilikutana na Waziri wa Fedha pamoja na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) na kufanya mashauriano kuhusu utekelezaji na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Taifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

Mheshimiwa Spika, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ana jukumu la kufanya ukaguzi wa mapato na matumizi ya Serikali. Kwa mujibu wa Ibara ya 143 (2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu atakuwa na majukumu juu ya mambo yafuatayo;-

- i. Kuhakikisha kwamba fedha zozote zinazokusudiwa kutolewa kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali matumizi yake yameidhinishwa na kwamba zitatolewa kwa mujibu wa masharti ya ibara ya 136 ya Katiba hii, na iwapo atatosheka kwamba masharti hayo yatatekelezwa ipasavyo, basi ataidhinisha fedha hizo zitolewe;
- ii. Kuhakikisha kwamba fedha zote ambazo matumizi yake yameidhinishwa yatokane na fedha zilizomo katika Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali au fedha ambazo matumizi yake yameidhinishwa na Sheria iliyotungwa na Bunge, na ambazo zimetumika, zimetumiwa kwa ajili ya shughuli zilizohusika na matumizi ya fedha hizo na kwamba

matumizi hayo yamefanywa kwa kufuata idhini iliyotolewa kuhusu matumizi hayo; na

- iii. Angalau mara moja kila mwaka kufanya ukaguzi na kutoa taarifa juu ya ukaguzi wa hesabu za Serikali ya Jamhuri ya Muungano, hesabu zinazosimamiwa na watumishi wote wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano na hesabu za Mahakama zote za Jamhuri ya Muungano na zinazosimamiwa na Katibu wa Bunge.

3.1. Mwenendo wa Utolewaji wa Fedha kwa Fungu 45

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka wa Fedha 2023/24 ilitengewa Jumla ya **shilingi 97,134,274,000** kati ya Fedha hizo **shilingi 70,830,676,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida **shilingi 9,411,878,000** zilikuwa ni kwa ajili utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Aidha, fungu hili lilipangiwa kukusanya maduhuli ya **shilingi 900,000,000**. Hadi mwezi Aprili 2024 Fungu 45 limepokea jumla ya **shilingi 81,449,340,687** sawa na **asilimia 83.9** ya Bajeti yote. Mchanganuo wa utolewaji wa fedha ni kama unavyo onekana kwenye jedwali Namba 2 hapo chini.

Jedwali Na.2. Mchanganuo wa Fedha za Matumizi zilizotolewa hadi Aprili, 2024

Aina ya Matumizi	Bajeti iliyoidhinishwa 2023/24	Fedha iliyotolewa hadi Aprili, 2024	Asilimia
Mishahara	16,891,720,000	15,553,632,760	92.1
Matumizi Mengineyo	70,830,676,000	61,469,495,574	86.7
Maendeleo Ndani	8,828,000,000	4,426,212,353	50.1
Maendeleo Nje	583,878,000	-	0.0
JUMLA	97,134,274,000	81,449,340,687	83.9

Chanzo: *Randama Fungu 45, 2024*

3.2. Masuala ya Msingi yaliyobainika katika Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali

Mheshimiwa Spika, Katika majadiliano baina ya Kamati na Serikali kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi wa Hesabu za Serikali masuala yafuatayo yalibainika: -

- i. Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ina changamoto ya uhaba wa Watumishi wenye ujuzi na taaluma unahitajika;
- ii. Maslahi yasiyoridhisha ya watumishi wa Ofisi ya CAG yanayoathiri utendaji kazi wa watumishi;
- iii. Ongezeko la mawanda ya ukaguzi ambayo hayaendani na ongezeko la Bajeti. Mfano Kwa mujibu wa Kanzidata ya Mamlaka ya Serikali Mtandao Serikali ina jumla ya mifumo 460 ya TEHAMA. Hadi kufikia tarehe 19 Machi, 2024 Ofisi ya CAG ilifanya kaguzi za mifumo 49 tu kwenye Taasisi 24 za Serikali;
- iv. Utolewaji wa Fedha kwa Miradi ya Maendeleo si wa kuridhisha ambapo hadi mwezi Aprili 30 kiasi kilichotolewa ni **asilimia 24.4** ya Bajeti iliyoidhinishwa ya Maendeleo katika mwaka wa fedha 2023/24. Hatua hii imekwamisha juhudi za kuwaondoa wakaguzi wa CAG kutoka kwenye majengo ya wakaguliwa na ukarabati wa Ofisi ya Kitengo cha Usaidizi wa Kiufundi katika Ukaguzi (TSSU) jengo la Makao Makuu Dodoma.

- v. Hati za madai zenye thamani ya jumla ya **shilingi bilioni 3.1** zilizowasilishwa na CAG Wizara ya Fedha kwa ajili ya malipo hazijalipwa na Serikali hadi mwezi Aprili.

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kubaini changamoto hizo, Kamati imetoa ushauri kwa Serikali kwa masuala yafuatayo;

- i. Serikali ifanye marekebisho ya maslahi ya watumishi wa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ili kuyahuisha na nchi nyingine. Taarifa ya marekebisho hayo iwasilishwe mbele ya Kamati mwezi Januari, 2025 ili kuhakikisha kwamba Watumishi wa Ofisi wanalipwa malipo stahiki. Aidha, Kamati iliagiza Ofisi ya NAOT ipitie upya muundo wake ili kuendana na mahitaji ya kiukaguzi ya sasa;
- ii. Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali iliwasilisha Hati za Madai ya Wakandarasi zenye jumla ya thamani ya **shilingi bilioni 5.02**. Hadi mwezi Aprili, 2024 Ofisi hiyo imepokea jumla ya **shilingi bilioni 1.91** sawa na **asilimia 38** ya hati zilizowasilishwa Wizara ya Fedha. Kamati inaitaka Serikali kufanya malipo ya hati za madai zilizobakia zenye thamani ya jumla ya **shilingi bilioni 3.1** zilizowasilishwa Wizara ya Fedha;
- iii. Kamati iliagiza Serikali kuipatia NAOT kibali cha kuajiri na kuongeza Bajeti ya Mishahara ya mwaka 2024/25 kwa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ili iweze kuajiri watumishi 81 ili kukabiliana na upungufu uliopo. Hatua hii itawezesha Ofisi ya CAG kupanua mawanda ya ukaguzi katika maeneo ya Ukaguzi wa

Mifumo ya TEHAMA, Ukaguzi wa Kiufundi, Ukaguzi wa Sekta ya Madini na Uzidujaji pamoja na Ukaguzi wa Miradi ya Ubia kati ya Serikali na Sekta Binafsi; na

- iv. Kamati iliagiza Wizara ya Fedha kuhakikisha ifikapo tarehe 30 Juni, 2024 inatoa fedha zote za maendeleo zilizosalia kwa fungu hili ili liweze kutekeleza miradi yake ya maendeleo hususan ujenzi wa ofisi mikoani ili kuwaondoa wakaguzi kwenye Ofisi za wakaguliwa.

4.0. UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA YA FEDHA PAMOJA NA OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/25

4.1. Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mafungu nane ya Wizara ya Fedha kwa Mwaka wa Fedha 2024/25

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara ya Fedha pamoja na mafungu yaliyo chini yake inaomba kuidhinishiwa jumla ya **shilingi 18,204,911,822,799**. Kati ya kiasi hicho, **shilingi 17,583,812,154,850** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida, na **shilingi 621,099,667,949** ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Jedwali namba 3 ni mchanganuo wa maombi ya fedha kwa Wizara ya Fedha na Mafungu yaliyo chini yake kwa mwaka wa Fedha 2024/25.

Jedwali Na.3. Maombi ya Fedha kwa Wizara ya Fedha na Mafungu yaliyo chini yake kwa mwaka wa fedha 2024/25

Fungu	Matumizi Mengineyo	Mishahara	Miradi Maendeleo ya	Jumla
01	13,131,838,005,000	-	-	13,131,838,005,000
06	11,151,638,000	1,894,788,000	1,229,451,000	14,275,877,000
10	833,157,000	3,575,157,000	1,598,249,000	6,006,563,000
13	3,768,237,000	-	-	3,768,237,000
21	847,578,588,000	754,543,566,850	572,114,830,949	2,174,236,985,799
22	15,119,603,000	2,614,813,247,000		2,629,932,850,000
23	7,083,142,000	55,279,317,000	7,292,385,000	69,654,844,000
50	73,653,878,000	62,679,831,000	38,864,752,000	175,198,461,000
Jumla	14,091,026,248,000	3,492,785,906,850	621,099,667,949	18,204,911,822,799

Chanzo: *Randama za Mafungu ya Wizara ya Fedha*

4.1.1. Uchambuzi wa Baadhi ya Mafungu

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa mafungu yote 8, Kamati ilibaini na kupendekeza masuala yafuatayo:

-

a) Fungu 006 – Idara ya Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, Idara hii ina jukumu la kusimamia Wakaguzi wote wa ndani nchini pamoja na kuwajengea uwezo ili waendane na viwango vya ukaguzi vya kimataifa. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kwamba Idara hii imekuwa ikikabiliwa na ukosefu wa fedha kwa ajili ya kuwajengea uwezo wakaguzi wa ndani. Kukosekana kwa mafunzo kunasababisha hesabu kutoandaliwa kwa kuzingatia misingi ya ukaguzi. Hali hii inasababisha wingi wa hoja za ukaguzi pamoja na kuachwa nyuma na mabadiliko ya mifumo. Ofisi hii imetengewa kiasi cha **shilingi 629,770,000** kwa ajili ya mafunzo. Hata hivyo, kiwango hiki hakikidhi mahitaji ikizingatiwa kwamba Idara hii ina jumla ya wakaguzi wa ndani 1,553 wanaojumuisha wakaguzi wa Serikali Kuu, Serikali za Mitaa na Mashirika.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliilekeza Serikali kuongeza jumla ya **shilingi 2,255,000,000** kwa ajili ya kuwajengea uwezo wakaguzi wa ndani pamoja na kununua vitendea kazi kama vile magari na tarakilishi mpakato kutokana na kuwepo na uhaba wa vitendea kazi hivyo. Serikali ilikubali pendekezo hili na kutoa kiasi hicho cha fedha ambacho kitasaidia kuongeza ufanisi katika kusimamia mapato na matumizi ya Serikali na uandaaji wa Taarifa za kiuhasibu.

b) Fungu 10 – Tume ya Pamoja ya Fedha

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba Tume ya Pamoja ya Fedha kwa kipindi chote haijawahi kuwa na Ofisi za kudumu na badala yake imekuwa ikipanga katika majengo mbalimbali Tanzania Bara na Zanzibar. Aidha, kwakuwa Taasisi nyingi za Umma zimehamia Dodoma na hivyo kuacha majengo yake Dar es salaam, ni vyema wakaomba moja ya jengo ili watumie kama ofisi.

Mheshimiwa Spika, napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba Tume imepatiwa jengo lililokuwa la Baraza la uwezeshaji jijini Dar es salaam, ambapo zimetengwa jumla **shilingi 1,598,249,000** katika mwaka wa fedha 2024/25 kwa ajili ya ukarabati. Kamati inaitaka Serikali kuhakikisha fedha hizi zinatolewa kabla ya tarehe 30 Machi, 2025 ili kukamilisha ukarabati wa Ofisi kuliko kuendelea kulipa kodi ya pango. Aidha, upatikanaji wa Ofisi kwa upande wa Zanzibar, Kamati ilijulishwa kuwa mchakato bado unaendelea ili Tume iweze kupata Ofisi katika moja ya Taasisi za Muungano zilizopo Zanzibar.

c) Fungu 023 – Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, Idara hii ina jukumu la kusimamia na kudhibiti matumizi ya fedha za Umma, kutoa miongozo ya kahasibu, mapato na matumizi ya mali za umma na kusimamia uendeshaji wa mifumo ya fedha. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa Idara hii inakabiliwa na changamoto ya uhaba wa fedha kwa ajili ya kutoa mafunzo kwa Wahasibu. Hata hivyo, bajeti ya mafunzo ya Idara hii imepungua kutoka **shilingi 3,512,069,500**

mwaka 2023/24 hadi **shilingi 2,389,900,000** mwaka 2024/25 ikiwa ni pungufu ya **shilingi 1,122,169,500**.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kufanya uchambuzi wa kina wa mahitaji ya fedha kwa ajili ya mafunzo ya wahasibu, ilibaini kiasi kinachohitajika ni **shilingi 2,122,169,500**. Hivyo, Kamati iliilekeza Wizara kuongeza kiasi hicho cha fedha kwa Idara hii kwa ajili ya kufanya mafunzo. Serikali ilikubaliana na Kamati na kuongeza bajeti ya Fungu hili kutoka **shilingi 67,532,675,000** hadi **shilingi 69,654,844,000**.

d) Fungu 021 – Hazina - Taasisi ya Msuluhishi wa Migogoro na Taarifa za Kodi (Tax Ombudsman)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25, Taasisi hii ilitengewa jumla ya **shilingi 3,500,000,000** kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Hata hivyo, Kamati ilibaini kwamba fedha hizi hazitoshi kulingana na mahitaji ya kutatua malalamiko ya kodi, kutoa elimu kwa Umma kuhusu uwepo wa Ofisi na kufanya mafunzo kwa Watumishi kuhusu uendeshaji na usuluhishi wa malalamiko. Hivyo, Kamati iliilekeza Wizara kuongezea Taasisi hii kiasi cha **shilingi 1,050,000,000** kwa ajili ya kugharamia mahitaji hayo. Serikali ilikubaliana na Kamati na kuongeza bajeti ya Taasisi hiyo kutoka **shilingi 5,162,821,000** hadi **shilingi 6,212,821,000**.

4.2. Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka wa Fedha 2024/25

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi katika mwaka wa fedha 2024/25 imepanga kuendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Miaka mitano (2021/22 – 2025/26)

ulioorejewa mwaka 2022/23 ambao unajielekeza kwenye kuimarisha shughuli za Ukaguzi wa Nje wa Sekta ya Umma hapa nchini. Kimsingi, Ofisi imelenga kutekeleza vipaumbele vifuatavyo: -

- a) Kufanya ukaguzi wa mapato na matumizi ya rasilimali za umma kama yalivyo dhinishwa na Bunge Mwaka 2023/24 chini ya Serikali Kuu, Mamlaka za Serikali za Mitaa na Mashirika ya Umma na kuwasilisha Ripoti ya Ukaguzi kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kabla au ifikapo tarehe 31 Machi, 2025;
- b) Kufanya kaguzi za Kiufundi, Ufanisi, Miradi ya Maendeleo na Mifumo ya TEHAMA;
- c) Kufanya kaguzi maalum na wa kiuchunguzi kulingana na mahitaji ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na maombi ya kaguzi hizo kutoka vyombo mbalimbali vya Serikali ikiwemo TAKUKURU na wadau wengine;
- d) Kuzijengea uwezo Kamati za Kudumu za Bunge za Usimamizi na za Kisekta ili kuzielewa Ripoti za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali pamoja na ufuatiliaji wa matumizi ya fedha za utekelezaji wa miradi ya maendeleo zilizoidhinishwa na Bunge;
- e) Kuimarisha matumizi ya TEHAMA ndani ya Ofisi;
- f) Kuanza ujenzi wa majengo ya Ofisi katika mikoa ya Ruvuma na Mwanza awamu ya kwanza pamoja na kuendelea na ujenzi wa Ofisi za Ukaguzi katika Mikoa

ya Songwe na Katavi. Aidha, Ofisi imepanga kufanya ukarabati wa majengo ya Ofisi yaliyopo katika mikoa mbalimbali nchini;

- g) Kuendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kuhakikisha upatikanaji wa huduma za uendeshaji wa Ofisi, ulipaji wa stahili mbalimbali za Watumishi kwa wakati na upatikanaji wa vitendea kazi ikiwemo tarakilishi, samani na magari;
- h) Kutoa elimu kwa wadau mbalimbali kuhusu shughuli za Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi;
- i) Kuendelea kuwajengea uwezo watumishi kwenye maeneo mapya yanayohitaji kukaguliwa ikiwemo Sekta ya Uziduaji, Miradi ya Ubia kati ya Serikali na Sekta Binafsi, Ukaguzi wa Kiufundi, Mifumo ya TEHAMA na ukaguzi wa wakati (Real Time Audit); na
- j) Kuimarisha Viwango vya utendaji kazi wa Ofisi na kutoa elimu kwa watumishi kuhusu namna bora ya kutekeleza mikakati yenye kuhuisha ubora wa viwango vya Kimataifa (ISO9001: 2015 Certified).

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi katika kutekeleza vipaumbele vyake imepanga kutumia jumla ya **shilingi 113,628,832,000** katika mwaka wa fedha 2024/25. Kiasi hicho kinajumuisha **shilingi 900,000,000** fedha za Maduhuli kwenda Mfuko Mkuu wa Serikali na **shilingi 111,828,832,000** fedha za Matumizi ya Kawaida na Maendeleo. Fedha za Matumizi ya Kawaida zinazoombwa ni **shilingi 99,460,832,000** ambazo zinajumuisha **shilingi 20,638,564,000** fedha za Mishahara ya Watumishi na **shilingi 78,822,268,000** fedha za Matumizi Mengineyo.

Kwa upande wa fedha za Miradi ya Maendeleo kiasi kinachoombwa ni **shilingi 11,468,000,000** kati ya fedha hizo **shilingi 8,828,000,000** ni fedha za ndani na **shilingi 2,640,000,000** ni fedha za nje. Jedwali namba 4 linaonyesha Mchanganuo wa Fedha hizo.

Jedwali Na. 4. Makadirio ya Bajeti ya Fungu 45 kwa mwaka 2024/25

Maelezo	Bajeti iliyoidhinishwa 2023/24 (A)	Mkadirio Mwaka 2024/25 (B)	Tofauti (B-A)	Asilimia
Maduhuli	900,000,000	900,000,000	0	0
Matumizi ya Kawaida				
Mishahara	16,891,720,000	20,638,564,000	3,746,844,000	22.18
Matumizi Mengineyo	70,830,676,000	78,822,268,000	7,991,592,000	11.28
Jumla ya Matumizi ya Kawaida	87,722,396,000	99,460,832,000	11,738,436,000	13.38
Matumizi ya Maendeleo				
Fedha za ndani	8,828,000,000	8,828,000,000	0	
Fedha za nje	583,878,000	2,640,000,000	2,056,122,000	352.15
Jumla Matumizi ya Maendeleo	9,411,878,000	11,468,000,000	2,056,122,000	21.85
Jumla Fungu 45	98,034,274,000	111,828,832,000	13,794,558,000	14.07
Ongezeko kutokana na Agizo la Kamati	-	1,800,000,000	1,800,000,000	-
JUMLA KUU	98,034,274,000	113,628,832,000	15,594,558,000	15.91

***Chanzo:** Randama ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, 2024*

4.2.1. Uchambuzi wa Maombi ya Fedha kwa Ofisi ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu kwa Mwaka wa Fedha 2024/25

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka wa fedha 2024/25 iliyowasilishwa mbele ya kamati ilionyesha kuna ongezeko kwa **asilimia 14.2** ikilinganishwa na bajeti ya ofisi hiyo kwa mwaka 2023/24. Ongezeko hili halikuzingatia mabadiliko ya viwango vya

kubadilishia fedha, gharama za mafuta pamoja na ongezeko la maeneo ya ukaguzi yaliyotokana na maagizo ya Kamati. Baada ya mashauriano Kamati ilishauri kwamba bajeti ya Ofisi hii iongezwe **shilingi bilioni 1.8** na hivyo kufanya jumla ya bajeti nzima kwa fungu hili kuwa **shilingi bilioni 113.629**.

4.2.2. Maombi ya Fedha ya Wizara ya Fedha pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka wa Fedha 2024/25
Mheshimiwa Spika, jumla ya Fedha zote zinazoombwa na Mafungu nane (8) ya Wizara ya Fedha pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka 2024/25 ni **Shilingi 18,318,540,654,799**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 3,513,424,470,850** ni kwa ajili ya Mishahara, **Shilingi 14,171,648,516,000** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **Shilingi 632,567,667,949** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Jedwali Na. 5. Maombi ya Fedha kwa Wizara ya Fedha na Mafungu yaliyochini yake kwa mwaka 2024/25

Fungu	Matumizi Mengineyo	Mishahara	Miradi ya Maendeleo	Jumla
01	13,131,838,005,000	-	-	13,131,838,005,000
06	11,151,638,000	1,894,788,000	1,229,451,000	14,275,877,000
10	833,157,000	3,575,157,000	1,598,249,000	6,006,563,000
13	3,768,237,000	-	-	3,768,237,000
21	847,578,588,000	754,543,566,850	572,114,830,949	2,174,236,985,799
22	15,119,603,000	2,614,813,247,000		2,629,932,850,000
23	7,083,142,000	55,279,317,000	7,292,385,000	69,654,844,000
50	73,653,878,000	62,679,831,000	38,864,752,000	175,198,461,000
Jumla Ndogo	14,091,026,248,000	3,492,785,906,850	621,099,667,949	18,204,911,822,799
45	80,622,268,000	20,638,564,000	11,468,000,000	113,628,832,000
JUMLA KUU	14,171,648,516,000	3,513,424,470,850	632,567,667,949	18,318,540,654,799

Chanzo: Randama za Mafungu ya Wizara ya Fedha na Ofisi ya CAG, 2024

5.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kupitia utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Fedha pamoja na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka wa fedha 2023/24 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/25, Kamati inatoa maoni na Mapendekezo yafuatayo: -

5.1. Uteuzi wa Wajumbe katika Bodi ya Rufani za Kodi (TRAB)

Mheshimiwa Spika, katika Mikoa 26 ya Tanzania Bara, TRAB ina wajumbe katika Mikoa 14. Aidha, Kamati ilibaini kuwa mikoa 12 ambayo ni Manyara, Katavi, Kigoma, Kilimanjaro, Iringa, Lindi, Mara, Mbeya, Njombe, Rukwa, Songwe, na Tabora haina wajumbe. Kukosekana kwa Wajumbe katika Bodi kunasababisha mashauri ya kodi kuchukua muda mrefu kusikilizwa na kuwa na mlundikano wa mashauri ambayo hayajasikilizwa. Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) ya mwaka 2022/23 imeainisha mashauri **967** ya kodi kwenye Bodi ya Rufani za Kodi zenye thamani ya **shilingi trilioni 10.48** ikiwa ni ongezeko la **shilingi trilioni 5.65** sawa na **asilimia 117** ikilinganishwa na **shilingi trilioni 4.83** za mwaka wa fedha 2021/22. Ongezeko hilo lilichangiwa na kuchelewa kwa uteuzi wa Wajumbe muhimu wa kusikiliza kesi. Hata hivyo, Kamati ilijulishwa kuwa taratibu za uteuzi wa wajumbe katika Mikoa hiyo zinaendelea.

Mheshimiwa Spika, kwa msingi huo, Kamati inaishauri Serikali kukamilisha taratibu za uteuzi katika mikoa 12 iliyobaki ili kuharakisha usikilizwaji wa kesi za kodi katika maeneo hayo. Sambamba na hilo, Kamati inaishauri Serikali kuweka utaratibu utakaoweza Mjumbe kutoka

katika Mkoa mmoja kusikiliza kesi katika Mkoa mwingine ili kupunguza mlundikano wa kesi.

5.2. Kuboresha Sheria ya Usimamizi wa Kodi ili kuweka ukomo wa muda kwa Kamishina wa Mamlaka ya Mapato Tanzania kuwasilisha Taarifa za Malalamiko ya kodi kwa Ofisi ya Msuluhishi

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Msuluhishi wa Malalamiko na Taarifa za Kodi ilizinduliwa rasmi Januari 23, 2024 na inatekeleza majukumu yake kwa mujibu Sheria ya Fedha namba 8 ya mwaka 2019 ambayo ilirekebisha Sheria ya Usimamizi wa Kodi (*Tax Administration Act*) Sura 438 kwa kuongeza sehemu III A – “Establishment of Tax Ombudsman” na marekebisho yake yaliyofanyika kupitia Sheria ya Fedha namba 3 ya mwaka 2021.

Mheshimiwa Spika, Ofisi hii ina inapokea, inasajili na kusuluhisha malalamiko yatokanayo na usimamizi wa Sheria za Kodi na kutoa mapendekezo ya maboresho ya mfumo wa ukusanyaji kodi nchini kwa lengo la kurahisisha na kuimarisha mfumo wa ukusanyaji kodi na kuongeza uwajibikaji wa walipa kodi kulipa kodi kwa hiari. Malalamiko yanayoshughulikiwa na Ofisi hii ni yale yanayohusu utaratibu wa usimamizi wa sheria za kodi, masuala ya huduma isiyoridhisha na ya kiutawala ambayo yalitumiwa au yanadaiwa kutumika isivyo haki katika usimamizi wa sheria za kodi na ukiukwaji wa ahadi binafsi zilizotolewa na Mamlaka ya Mapato katika Mkataba wa Mlipakodi wakati wa kutoa huduma kwa umma.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa Sheria iliyoanzisha Ofisi hii haibainishi ukomo wa muda kwa Kamishina wa Mamlaka ya Mapato Tanzania kuwasilisha taarifa za malalamiko kwa ofisi ya Msuluhishi. Changamoto

hii imepelekea kuchelewa kwa upatikanaji wa Taarifa na hivyo, Ofisi ya Msuluhishi kushindwa kuchakata malalamiko ndani ya muda wa siku 30. Kamati inaishauri Serikali kufanya maboresho katika Sheria ya Usimamizi wa Kodi na kuweke muda kwa Kamishna wa Mamlaka ya Mapato kutoa majibu kuhusu malalamiko ya walipakodi ili kuwezesha malalamiko yasikilizwe ndani ya siku 30.

5.3. Serikali kuzitaka Taasisi zote za Fedha kutoa Taarifa za Miamala Shuku kwa Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu (FIU)

Mheshimiwa Spika, Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu kina jukumu la kushughulikia taarifa za miamala shuku, taarifa za miamala ya fedha taslimu, taarifa za miamala ya fedha kielektroniki, taarifa za matamko ya usafirishaji wa fedha taslimu na nyaraka za kifedha mipakani. Kitengo hiki huchambua taarifa hizo na kuandaa taarifa fiche (intelligence reports) na kuzisambaza kwa taasisi za uchunguzi kwa ajili ya kuthibitisha uhalali wa miamala hiyo au vinginevyo. Katika uchambuzi wa Bajeti ya kitengo hiki, Kamati imebaini changamoto zifuatazo;-

- i. Sheria ya Kudhibiti Utakatishaji Fedha Haramu Sura ya 423 inataka mtoa taarifa kuwasilisha taarifa ya miamala anayotilia shaka au shughuli anazofahamu kuwa zinahusika na mapato ya uhalifu, watoa taarifa wengi wamekuwa hawatekelezi takwa hilo la Sheria;
- ii. Kumekuwa na ushirikiano hafifu baina ya Taasisi zinazoshughulikia taarifa fiche katika kutoa mrejesho wa hatua zilizochukuliwa ili kurahisisha na kuboresha utendaji kazi wa Kitengo hiki. Mfano, katika mwaka wa

fedha 2022/23 FIU iliwasilisha taarifa fiche 333 kutoka Taasisi mbalimbali za Serikali na kati ya hizo, taarifa 46 tu ndio zilijibiwa. Changamoto hii inasababisha Kitengo hiki kushindwa kufanya kazi kwa ufanisi; na

- iii. Taasisi za uchunguzi zinashughulikia makosa tangulizi zaidi bila ya kuangalia mazalia au mapato haramu na kusababisha matumizi madogo ya taarifa fiche za fedha. Hali hii inasababisha hatua kutochukuliwa za kukamata, kutaifisha au kunyang'anya mapato ya uhalifu na hivyo kuikosesha nchi ushawishi wa takwimu za namna ambavyo mfumo wetu wa kudhibiti fedha haramu ulivyo thabiti.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaitaka Serikali kuhakikisha kwamba watoa taarifa wote wanawasilisha taarifa kwa mujibu wa Sheria na kuchukua hatua stahiki za kisheria dhidi ya waliothibitika kutenda makosa chini ya Sheria hiyo.

5.4. Kutoza Kodi ya Ongezeko la Thamani kwa kiwango cha Asilimia 0 kwa Dhahabu zinazonunuliwa na Benki Kuu ya Tanzania

Mheshimiwa Spika, mwezi Septemba, 2022 Bodi ya Benki Kuu ya Tanzania iliidhinisha Mpango wa Ununuzi wa Dhahabu kwa lengo la kuimarisha akiba ya fedha za kigeni. Katika mwaka wa fedha 2023/24 Benki Kuu ya Tanzania iliweka lengo la kununua na kuhifadhi tani 6 za dhahabu fedha, ambapo hadi kufikia mwezi Mei, 2024 kiasi kilichonunuliwa ni kilogramu 418 sawa na **asilimia 14.35** ya lengo la mwaka. Kushindwa kufikia lengo kumesababishwa na sababu zifuatazo;-

- i. Malipo ya mrabaha ya asilimia 6 inayotozwa kwa wauzaji kwenye viwanda vya kuchenjulia dhahabu nchini;
- ii. Serikali kupokea 1/3 ya malipo mrabaha kwa njia ya fedha badala ya kupokea mrabaha kama dhahabu;
- iii. Serikali kupokea gawio kwa makampuni ya madini ambayo ni mwanahisa kwa njia ya fedha badala ya dhahabu;
- iv. Benki Kuu kununua dhahabu kutoka kwenye makampuni ya dhahabu kiwango cha dhahabu chenye thamani sawa sawa na kile kinacholipwa Serikalini kama mrabaha wa **asilimia 6**;
- v. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la thamani kwenye dhahabu inayonunuliwa na Benki Kuu badala ya kutoza kodi ya ongezeko la thamani kwa **asilimia 0**. Hali hii inasababisha wauzaji kupendelea kuuza nje ili waombe marejesho ya VAT (VAT input) badala ya kuuzia Benki Kuu kwa sababu kwa kufanya hivyo kutasababisha kushindwa kuomba mrejesho wa Kodi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali masuala yafuatayo;

- i. Serikali kupunguza mrabaha kwa wauzaji wa dhahabu Benki Kuu kutoka **asilimia 6** hadi **asilimia 4** inayotozwa;
- ii. Serikali kupokea 1/3 ya malipo mrabaha kwa njia ya dhahabu;

- iii. Serikali kupokea gawio kwa makampuni ya madini ambayo ni mwanahisa kwa njia ya dhahabu;
- iv. Serikali kufanya mabadiliko kwenye Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani na kuanzisha utaratibu wa kutoza kodi ya Ongezeko la Thamani kwa dhahabu inayouzwa Benki Kuu; na
- v. Serikali kusamehe mrahaba wa **asilimia 6** kwa makampuni ya dhahabu yanayouza dhahabu kwa Benki Kuu.

Mheshimiwa Spika, mapendekezo haya yataleta matokea chanya kwa kuimarisha akiba ya fedha za kigeni itakayokidhi mahitaji ya Taifa.

5.5. **Serikali kuhimiza kupunguza matumizi ya Fedha Taslimu (Cashless)**

Mheshimiwa Spika, Kamati ulibaini kuwa moja ya changamoto katika ukusanyaji wa kodi ni matumizi ya fedha taslimu. Aidha, Serikali imekuwa ikishindwa kufuatilia miamala ya biashara kwa sababu ya malipo kufanyika kwa fedha taslimu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kufanya mabadiliko katika Sheria ya Mifumo ya Malipo Sura ya 437 na Sheria ya Usimamizi wa Kodi Sura 438 na kuanzisha sharti la kufanya malipo kwa njia ya kieletroniki wakati wa kufanya manunuzi ya huduma na bidhaa. Aidha, mabadiliko hayo yanaweza kuweka mazingira mahususi yatakayo wezesha atomize ya fedha taslimu. Serikali iendelee kutoa elimu kwa wananchi na kuhimiza watoa huduma za kifedha kuendelea kutoa elimu kwa wananchi ili kufungua akaunti na kuweka fedha zao kwenye mabanki na kuwahamasisha kuacha kutumia fedha taslimu.

5.6. Benki Kuu kuharakisha Mfumo wa Kufuatilia Mapato yanayotokana na Mauzo ya bidhaa na huduma nje ya nchini pamoja na Malipo yanayotokana na mauzo hayo.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba takwimu za mauzo ya bidhaa na huduma nje ya nchi zimekuwa zikitofautiana kati ya zile zinazotolewa na mabenki, zinazotolewa na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na zinazotolewa na Wizara husika. Kukosekana kwa taarifa hizi kunasababisha nchi kutokuwa na takwimu sahihi ya mauzo nje ya nchi. Vilevile, Utofauti wa takwimu unasababisha iwe vigumu kuthibitisha endapo mapato yote ya mauzo nje yamerudishwa nchini.

Mheshimiwa Spika, kufuatia changamoto hiyo, Kamati inaitaka Benki Kuu kuharakisha mchakato wa kuunda Mfumo wa Kufuatilia Mapato yanayotokana na Mauzo na Malipo ya Uagizaji wa Bidhaa Nje ya Nchi (System for Tracking Export Proceeds and Import Payments). Mfumo huu utawezesha Benki Kuu kupata takwimu sahihi za fedha za kigeni zinazoingia nchini kutokana na mauzo ya bidhaa na huduma nje ya nchi.

5.7. Serikali Kupunguza Gharama za Miamala katika Mfumo wa Malipo Madogo na ya Papo kwa Papo (TIPS)

Mheshimiwa Spika, mwaka 2021, Serikali ilianzisha Mfumo wa Malipo Madogo ya Papo kwa Papo (*Tanzania Instant Payment System - TIPS*). Mfumo huu umeweza kuwaunganisha watoa huduma wote wanaotumia mifumo ya malipo ya rejareja (retail payments) kupitia simu za mikononi, benki au Msimbo wa QR. Mfumo huu umeongeza ufanisi katika utumaji wa miamala midogo kutoka kwa mtoa huduma mmoja kwenda mwingine kwa haraka na uhakika zaidi. Hadi kufikia mwezi Machi 2024,

jumla ya watoa huduma **45** walikuwa wamesajiliwa katika mfumo huu na jumla ya miamala **millioni 344.84** yenye thamani ya **shilingi trilioni 20.540** ilifanyika kupitia mfumo huu. Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua hii ambayo imepunguza gharama za kutuma fedha kutoka benki moja kwenda benki nyingine kwa mujibu wa tangazo la Benki Kuu la tarehe 22 Aprili, 2024.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, Kamati imebaini kuwa bado viwango vya tozo za miamala vimebaki kuwa juu katika kuhamisha fedha kutoka mtandao wa simu mmoja kwenda mtandao mwingine, au kutoka katika mtandao wa simu kwenda benki. Kamati inaishauri Serikali kufanya mapitio ya gharama za miamala kutoka mtandao mmoja wa simu kwenda mtandao au kwenda benki na kutoka benki moja kwenda benki nyingine. Lengo la mapitio hayo ni kuhakikisha gharama hizo zinaakisi punguzo la gharama linalotokana na matumizi ya mfumo wa TIPS. Hatua hii itasaidia kupunguza matumizi ya fedha taslimu na kufanya malipo kwa kupitia mifumo ya benki na mitandao ya simu na Serikali itakusanya mapato zaidi.

5.8. Mapendekezo kuhusu Mawanda ya ukaguzi kwa Ofisi ya CAG.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri kwamba katika mwaka wa fedha 2024/25 Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) ipanue mawanda ya ukaguzi na kufanya ukaguzi katika miradi ya maendeleo ambayo inatekelezwa kupitia mkopo kutoka IMF Extended Credit Facility (ECF), mifumo inayotumika Serikalini kama vile mifumo ya usimamizi wa mapato na matumizi ya umma pamoja na utendaji kazi wa watumishi wa Umma.

5.9. Usimamizi wa Sekta ya huduma ndogo za Fedha nchini Mheshimiwa Spika, Sekta ndogo ya fedha ilianzishwa kwa mujibu wa Sheria ya Huduma Ndogo za Fedha Sura 342. Sekta hii ni muhimu katika kuwezesha upatikanaji wa huduma za fedha kwa wananchi wa kipato cha chini wakiwemo vijana, wanawake, wajasiriamali, kaya na makundi maalum. Hadi kufikia Desemba, 2023, Benki Kuu imetoa leseni 1,569 kwa watoa huduma ndogo za fedha daraja la pili ambao ni watoa huduma ndogo za fedha wasiopokea Amana (Non-deposit Taking Microfinance Service Providers). Aidha, Sekta hii imekuwa na changamoto ya ongezeko la vikundi vidogo vya kukopesha fedha visivyo rasmi na visivyozingatia Sheria na Kanuni za Sekta hii, ambavyo vimekuwa vikitoza asilimia kubwa ya riba isiyo rafiki kwa mkopaji. Changamoto hii imekuwa ikiwaathiri wakopaji wadogo.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 52 cha Sheria ya Sekta ndogo ya Fedha kinaweka masharti ya Kumlinda mteja. Kifungu hicho kina masharti yafuatayo nanukuu:-

50.-(1) A microfinance service providers shall comply with the principles of consumer protection as provided for in the applicable laws and in the regulations made under this Act.

(2) Subject to sub section (1), the principles of consumer protection prescribed in the regulations shall include-

(a) terms and conditions of credit or related service that are transparent, fair, legible and protect the rights and interests of microfinance consumers or members;

(b) complaints handling and dispute resolution mechanism; full disclosure of relevant information on the products and services provided;

(d) requirement for the vetting of the standard credit contracts or agreements; and

(e) financial education to the consumers;

(f) transparency on interest rates, fees or penalties;and

(g) any other principle for the purpose of ensuring fair treatment of consumers.

(4) Notwithstanding the provisions of sub sections (2) and (3), any term or condition stipulated in a contract or any relevant document purporting to grant to a microfinance service provider authority to unilaterally introduce or modify interest rate or any other loan condition shall be null and void.

(5) Where a microfinance service provider without reasonable cause, fails to comply with the provisions of this section, the Bank or Delegated Authority shall take such measures as may be appropriate to ensure compliance.

Mheshimiwa Spika, Masharti niliyoyasoma katika kifungu hiki ni tiba ya mikopo kausha damu. Ni wazi kwamba Wizara ya Fedha wana wajibu wa kuhakikisha masharti ya kifungu hiki yanafuatwa kikamilifu na wakopeshaji. Hivyo, Kamati inaitaka Serikali kuhakikisha kwamba wakopeshaji wote nchini wanafuata masharti ya kifungu hicho.

6.0. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru wewe Mhe. Dkt. Tulia Akson, Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa Umoja wa Mabunge Duniani (IPU) pamoja na Mhe. Mussa Azzan Zungu, Naibu Spika kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge. Aidha, napenda kuwashukuru Mhe. Dkt. Mwigulu Nchemba Waziri wa Fedha na Mhe. Hamad Hassan Chande, Naibu Waziri wa Fedha kwa ushirikiano wao wakati wa kuchambua utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2023/24 na makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/25. Vilevile, nimshukuru Katibu Mkuu Wizara ya Fedha na Mlipaji Mkuu wa Serikali, Dkt. Natu El Maamri Mwamba, Manaibu Katibu Wakuu, Wakuu wa Taasisi na Idara zote zilizo chini ya Wizara ya Fedha pamoja na Wataalamu wote wa Wizara ya Fedha kwa ushirikiano wao katika kujadili, kuchambua na kupitisha makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara hii.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee napenda kumshukuru Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali Ndg. Charles Kichere kwa ushirikiano wake kwa Kamati wakati kujadili utekelezaji wa majukumu ya Ofisi yake kwa mwaka 2023/24 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/25. Kamati ya Bajeti itahakikisha katika kipindi chote kwamba, Ofisi yake inapata rasilimali fedha za kutosha ili kutekeleza majukumu yake ya msingi kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwapongeza wajumbe wa Kamati kwa umahiri, umakini na ushirikiano wao walionipatia wakati wote wa kupitia na kuchambua Bajeti ya Wizara hii na hatimaye kukamilika kwa Taarifa hii. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Oran Manase Njeza, Mb	Mwenyekiti
2. Mhe. Twaha Mpembenwe, Mb	M/Mwenyekiti
3. Mhe. Shamsi Vuai Nahodha, Mb	Mjumbe
4. Mhe. Mariam Madalu Nyoka, Mb	Mjumbe
5. Mhe. Dkt. Charles Stephen Kimei, Mb	Mjumbe
6. Mhe. Subira Khamis Mgalu, Mb	Mjumbe
7. Mhe. Jonas William Mbunda, Mb	Mjumbe
8. Mhe. Juma Hamad Omar, Mb	Mjumbe
9. Mhe. Kwagilwa Reuben Nhamanilo, Mb	Mjumbe
10 Mhe. Zaytun Seif Swai, Mb	Mjumbe
11 Mhe. Stella Alex Ikupa, Mb	Mjumbe
12 Mhe. Joseph Zacharius Kamonga, Mb	Mjumbe
13 Mhe. Shally Josepha, Raymond, Mb	Mjumbe
14 Mhe. Josephat Sinkamba Kandege, Mb	Mjumbe
15 Mhe. Leah Jeremiah Komanya, Mb	Mjumbe
16 Mhe. Rashid Abdallah Rashid, Mb	Mjumbe
17 Mhe. Bahati Khamis Kombo, Mb	Mjumbe
18 Mhe. Vedastus Mathayo Manyinyi, Mb	Mjumbe
19 Mhe. Omar Ali Omar, Mb	Mjumbe
20 Mhe. Bahati Keneth Ndingo, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, mwisho si kwa umuhimu, nimshukuru Bi. Nanelwa Mwiambi, *ndc* Katibu wa Bunge kwa niaba ya Watumishi wote kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu pamoja na kutoa ushauri wa kitaalamu uliowezesha kufanikisha shughuli za Kamati.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo naliomba Bunge lako Tukufu sasa lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mafungu nane (8) ya Wizara ya Fedha pamoja na Fungu 45 la Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka wa fedha 2024/25 kama yalivyowasilishwa na Waziri wa Fedha yenye jumla ya **shilingi 18,318,540,654,799** ambapo **shilingi 3,513,424,470,850** ni mishahara, **shilingi 14,171,648,516,000** ni matumizi mengineyo na **shilingi 632,567,667,949** ni matumizi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

Oran Manase Njeza

MWENYEKITI

KAMATI YA BUNGE YA BAJETI

04 Juni, 2024